

تکمیل دوباره پارچه با استفاده از چاپ دیسکو

اکرم ضیایی، وحید ولی زاده، نوید خالصی

چکیده

چاپ دیسکو یکی از انواع چاپ ترانسفر (انتقالی) یا کاغذی می‌باشد. ولی تفاوت‌هایی با این چاپ دارد. علاقه شخصی به این تکنیک در وهله اول و نیاز جامعه به استفاده از دستاوردهای آن باعث پرداختن به این مقوله در عرصه چاپ بر روی پارچه‌های موجود شد این چاپ به دلیل با صرفه بودن و نیز قابلیت اجرا و وجود کاغذهای مخصوص چاپ دیسکو در بازار این امکان را برای طراحان ایجاد می‌کند که امکانات این گونه چاپ را نیز در هنگام طراحی مد نظر داشته باشند. این چاپ بر روی سطوح بزرگ می‌تواند انجام گیرد. ولی چاپ کاغذی برای چاپ‌های کم تیراژ و دم دستی بسیار کارآمدتر است. این تکنیک در عمل علاوه بر آن پارچه‌هایی را که در بازار خریداران چندانی ندارند به نوعی فرآوری می‌نماید و بر قیمت کلی محصول نیز تاثیر به سزایی دارد. با توجه به هزینه‌های تمام شده این چاپ قیمت محصول دو برابر می‌شود.

مقدمه

فنون ارتباط بصری
فنون بصری به طرح امکانات بی شماری برای بیان معانی گوناگونی می‌دهد. این فنون به صورت قطب‌های متضاد در مقابل یکدیگر قرار می‌گیرند. مثلاً فن یا تکنیک پراکندگی و تشتت نقطه مقابل وحدت است. احساس هیجان و حرکت را به خوب می‌توان با فن پراکندگی نشان داد، تکنیک‌ها یا فنون بصری در اینجا به صورت دو قطب متضاد مطرح شده، یعنی نهایی ترین و آخرین شکل هر یک از آنها در نظر گرفته شده است. ولی به هنگام استفاده لازم نیست که شکل‌های نهایی آنها به کار گرفته شود. هر یک از آنها را می‌توان تا حدودی تعدیل کرد، درست مانند درجات بی شمار خاکستری که بین دو قطب سیاه و سفید قرار گرفته است، بین دو قطب فنون بصری نیز مراحل بنیابینی بسیاری وجود دارد. فقط باید به یادداشت که استفاده از آنها به صورت تعدیل شده نباید به نحوی باشد که در ترکیب بندی نتوان آن فن را آشکارا مشاهده کرد، وگرنه طرح مبهم و اغلب کم اثر و گمراه کننده خواهد بود، و می‌دانیم که ابهام و نامشخص بودن برای ارتباط بصری اغلب زیبنهار و مخرب است. (دونیس، داننسیس، مسعود سپهر، ۱۳۸۲: ۱۵۶، ۱۵۷)

چاپ به معنای انتقال هر نوع حرف، نقش و تصویر بر روی یک ماده خاص در تیراژ بالاتر از یک عدد به طوری که شکل و فرم انتقال یافته تغییری نکند. (عفراوی، ۹۰:۱۳۸۳) انجام رنگرزی موضعی روی سطح پارچه یا برداشت رنگ از روی سطح پارچه یا از بین بردن موضعی رنگ را از روی پارچه را نیز چاپ می‌گویند. (سهی زاده، داوودی ۱۳۸۴: ۴۱)

زیر پایه و شالوده چاپ نخست بار در کشور چین پدید آمد. چینی‌ها در ده هزار سال پیش از قالب‌های چوبی بهره می‌گرفتند. نخستین دستگاه چاپ در آغاز سده نوزدهم اختراع گردید، غلتک‌های این دستگاه از چوب ساخته شده بود و با دست به حرکت در می‌آمد. تاریخچه صنعت چاپ در ایران به زمان دودمان پادشاهی ساسانیان می‌رسد که در اثر ناآگاهی و ندانم کاری این آثار باستانی و یافته‌ها از میان رفته است. (همان: ۴۲)

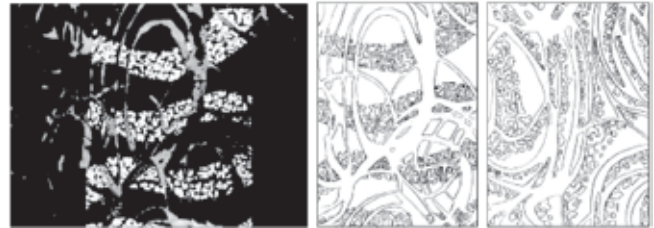
یکی از پارچه‌هایی که از گذشته کم و بیش دور در ایران یافت شده است به ۲۵۰ سال پیش می‌رسد که اشعار محتشم کاشانی و نمایی از عزاداری امام حسین (ع) بر روی آنها دیده می‌شود. از سوی صنعت نوین چاپ، دست کم به مانند امروزی، در ایران به زمان رضاشاه پهلوی برمی‌گردد، و نماد دیرین آن کارخانه چیت سازی در شهر بهشهر می‌باشد که در سال ۱۳۲۰ شمسی در ایران آغاز به کار نمود و امروزه نیز همچنان کار می‌کند (همان: ۴۲)

طراحی پارچه‌ها

طراحی هر پارچه با توجه به مبانی هنرهای تجسمی و بصری صورت گرفت. مثلاً از طریق برداشتن قسمت یا قسمت‌هایی از یک شکل و در نتیجه تغییر دادن آن شکل

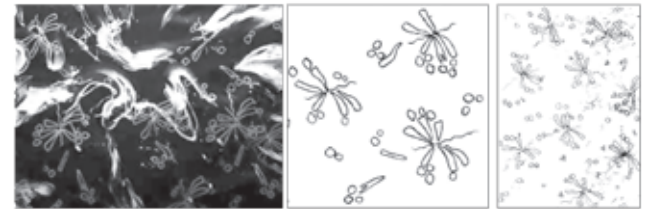
جدیدی به وجود آمد. با ترکیب و کنار هم و قرار دادن و تکرار دو یا چند شکل ساده به شکل جدید و بسیار متنوعی دست پیدا کردم. از طریق برش دادن یا اصطلاحاً شکستن اشکال ساده و ترکیب مجدد آنها به صورت دیگر استفاده کردن در بعضی دیگر ادامه اشکال را در خطوط و اشکال بزرگ را با فاصله کشیدم و از تجمع و تفرق بهره جستیم و نیز ارزش خطی استفاده کردم که برای این چاپ مناسب نبود.

شکل ۱- اتود خطی اولیه، نهایی و طرح چاپ شده پارچه شماره ۱

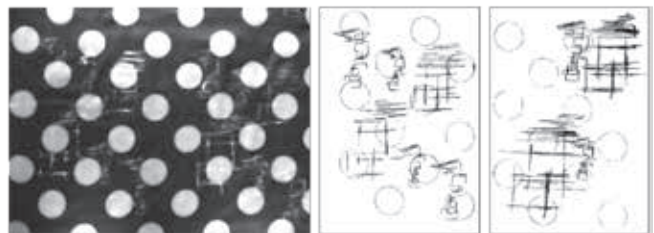
پارچه شماره (۱): صرفه جویانه- پرنقشی

استفاده از حداقل عناصر بصری در طرح روش اصلی فن صرفه جویانه است و در مقابل آن فن پرنقشی قرار دارد. فن اول عبارت از: انتخاب و ترتیب عناصر بصری در نهایت اختصار و سادگی است و پرنقش همانطور که از نام آن بر می آید، عبارت است از افزودن عناصر بسیار به طرح اولیه و پرداختن به ریزه کاری‌ها و جزئیات، در این روش اغلب از عناصر تزئینی زیاد استفاده می‌شود، که در صورت استفاده صحیح از آن موجب ملایمت و زیبایی طرح می‌گردد. طرح‌های پرنقش و نگار تداعی کننده قدرت و غنا هستند، حال آن که صرفه جویی در طرح از لحاظ بصری که فقط به اساس کار توجه دارد خلوص، فروتنی و فقر است. (سپهر، ۱۳۸۲: ۱۶۲)

شکل ۲- اتود خطی اولیه، نهایی و پارچه چاپ شده شماره ۲

در پارچه شماره (۱) زمینه مشکلی براق در نظر گرفته شده و نقش به رنگ بنفش بر روی آن با تغییر جهت و گاه‌ا ایجاد ریتم و همچنین تغییر ضخامت خطوط طرح به یک فضای پویا دست یافته و اضافه شدن نقش‌های طلایی به عنوان یک واسط عمل می‌کند. براق بودن پارچه و نقش‌های طلایی چاپ شده بر روی آن از این نظر پارچه را علی رغم تضاد هماهنگ می‌کند و در مجموع کلیات پارچه به یک هماهنگی دست پیدا می‌کند.

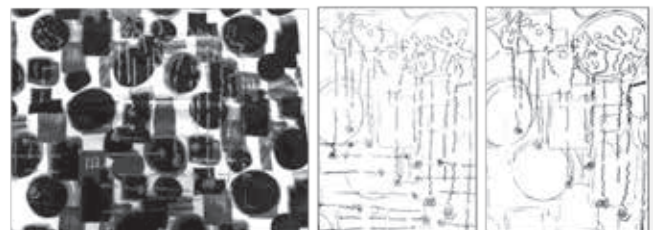
پارچه شماره (۲): پر تحرک- آرام

تحرک به عنوان یک فن بصری، عبارت است از نوعی شبیه سازی یا استفاده از نقوش انتزاعی یک تلویحاً تداعی کننده حرکت باشند. فن تحرک دارای حالتی پر انرژی و زنده است در حالی که فن آرام حالت بی حرکتی و سکون را منعکس می‌کند. (همان، ۱۶۵) با توجه به آنچه گفته شد در پارچه شماره (۲) آنچه که در نگاه اول به چشم می‌آید مفهوم حرکت می‌باشد که از طریق تاج‌های قلموی خشک ایجاد شده، به گونه ای که در نهایت تصویر دارای حرکتی درونی هم از جهت سمت و هم تیره و روشنی (کنتراست) گردیده. در این پارچه به رنگ مشکی در حکم زمینه و تارهای سفید قلمو شکل یا نقش را بازی می‌کند. نقوش طلایی آن با الهام از نقوش پر پروانه بر روی آن ایجاد شده که در آن عنصر ریتم که می‌تواند حرکت را نیز القا کند به وجود آمده است. یکی از راه‌های به دست آوردن حالت حرکت در تصویر استفاده از ریتم با تکرار می‌باشد. از این جهت نیز نقوش طلایی اطلاعاتی زیر پوستی به صورت ناخود آگاه با نقش سفید روی پارچه ایجاد نموده است.

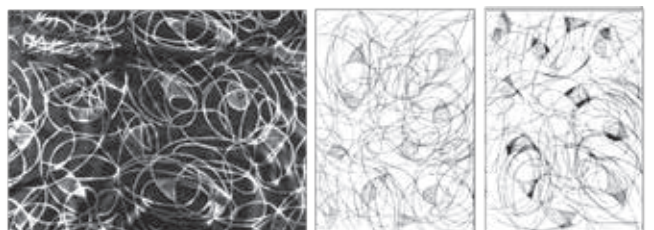
شکل ۳- اتود خطی اولیه، نهایی و طرح چاپ شده پارچه شماره ۳

پارچه شماره (۳): یکدستی- تنوع

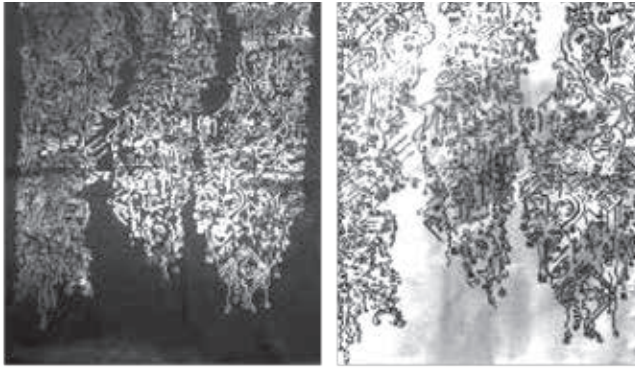
یکدستی فنی در ترکیب بندی است که در آن از یک موضوع به صورت یکنواخت استفاده می‌شود. هرگاه بخواهیم تنوع و گوناگونی را نشان بدهیم از فن دوم استفاده می‌کنیم، اما باید به یاد داشته باشیم که تنوع در یک کمپوزیسیون بصری شبیه به تنوع در موسیقی است یعنی هرچند موضوع‌ها و تم‌های مختلفی در آن وجود دارد همگی تحت الشعاع یک تم اصلی هستند. (همان، ۱۶۹) در پارچه شماره (۳) با زمینه مشکلی و دایره‌هایی به رنگ آبی که به صورت یکسان هم از نظر اندازه و هم از نظر فاصله روبرو هستیم. اکنون با استفاده از خطوط شکسته می‌توان به جلوه دیگری از تضاد بین اشکال منحنی و شکسته دست یافت، که در کل این

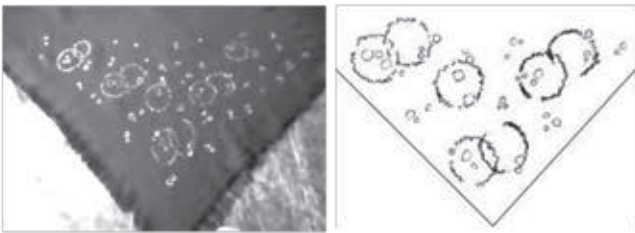
شکل ۴- اتود خطی اولیه، نهایی و طرح چاپ شده پارچه شماره ۴

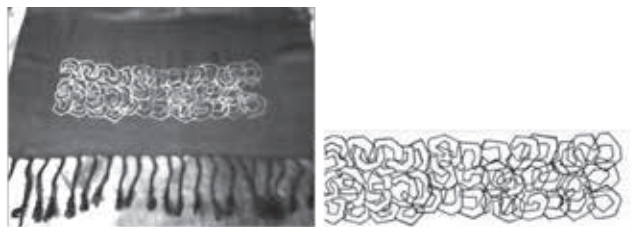
شکل ۵- اتود خطی اولیه، نهایی و طرح چاپ شده پارچه شماره ۵

شکل ۶- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده پارچه شماره ۶

شکل ۷- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده روسری

شکل ۸- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده شال

شکل ۹- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده تیشرت شماره ۱

تضاد باعث ایجاد تنوع و گیرایی بر روی پارچه می‌شود. استفاده از خطوط نازک و ضخیم خود می‌تواند باعث ایجاد فضا کند. آوردن این خطوط شکسته بر پایه تنها تضادهای بصری صورت گرفته و از چیزی و یا نقش خاصی الهام گرفته نشده است.

پارچه شماره (۴): تکرار- سست پیوندی

تکرار به معنای مجموعه ای بی انقطاع از واحدهای متصل بصری است. این فن به ویژه برای آن نوع بیان‌های تصویری که از واحدهایی تشکیل شده اند بسیار مهم است. در فیلم سازی، معماری و آثار گرافیک اتصال و تداوم فقط بر معنای گام‌هایی مجزا و به دنبال هم نیست، بلکه شامل نیروی منسجم کننده ای نیز می‌شود که به کل ترکیب بندی استحکام و قوام می‌بخشد. ولی هنگام استفاده از فن سست پیوندی بیشتر بر جدایی و یا حداقل اتصالی بسیار ضعیف تأکید می‌شود، این فنی است که بدان وسیله کیفیت فردی هر یک از اجزای ترکیب بندی بیشتر نمودار می‌گردد، ولی در عین حال وجود یک کل واحد نیز تا حدودی حفظ می‌شود. (همان، ۱۷۴) طراح در این پارچه اگرچه نقوش را به صورت مجموعه ای در کنار هم تکرار نموده، اما همزمان با بهره گرفتن از بزرگ و کوچک نمودن اشکال نیز سعی در ایجاد تنوع نموده است. همچنین به کار بردن دو نوع دیگر از خاکستری با درجات مختلف این ایجاد فضا را تشدید نموده است. اضافه شدن خطوط طلائی به صورت زیگزاگ و شکسته ساختار پارچه را دچار نوسان و ایجاد ترکیب کرده است. پیروی خطوط طلائی از عمودها و افق‌های موجود در پارچه ایجاد نوعی همخوانی و نزدیکی فرعی نموده و پارچه را از یکنواختی خارج کرده است. از طرح این پارچه به نحو دیگری در یکی از تیشرت‌ها استفاده شد.

پارچه شماره (۵)

خط دومین عنصر بصری است که از حرکت نقطه ایجاد می‌شود. خطوط سمت و سو جهت را القاء می‌کند. خطوط منحنی و سیال در تضاد با خطوط شکسته بیانگر سیالیت و آرامش می‌باشد. اکنون با تغییر ضخامت و جهت می‌توان به فضای جدید در طراحی و چاپ دست یافت. تضاد ضخامت‌ها و جهت ناخودآگاه ایجاد فضا و پرسپکتیو می‌کند. اشکال بین خطوط نیز با گسترش مطرح ایجاد شده یا کوچک شدن سطوح در مجموع این شدت بصری را ژرف تر می‌کند و موجب حرکت و گردش بر روی سطح پارچه می‌شود. در این طراحی سعی نمودم با استفاده از خطوط سیال کودکانه که در نقاشی‌های کودکان نمود بصری جذابی ایجاد می‌کند به این فضای جدید نزدیک شده و از خطوط یکنواخت و شاید منظم و ذهنی خود فاصله گرفته و به خطوطی نامنظم تر و البته پویاتر نزدیک شوم.

پارچه شماره (۶)

قابلیت پیش بینی از نظر فنی، استفاده از نوعی نظم یا نقشه در طراحی است، که به آسانی قابل فهم باشد. در این گونه طرح‌ها بیننده خواه از روی تجربه و خواه از روی منطق و یا مشاهدات خود می‌تواند پیش بینی کند که عناصر بصری در کل کار چگونه مورد استفاده قرار گرفته اند. ولی در فن ارتجال نظم یا نقشه ای آشکار دیده نمی‌شود. این فن از لحاظ عاطفی تأثیری بس قوی و محرک دارد. که از این فن در طراحی بعضی از تیشرت‌ها استفاده شد.

روسی

در این روسری با برخوردی انتزاعی و با کمک گرفتن از بزرگی و کوچکتر شدن سطوح و تنوع و فاصله همچنین خطوطی که به صورت پویا اشکال را ایجاد نموده

تیشرت شماره (۲)

طراحی و چاپ تیشرت شماره ۲ بر اساس طرح پارچه شماره ۶ انجام گرفته است

تیشرت شماره (۳)

طراحی تیشرت شماره ۳ بر اساس طرح پارچه شماره ۶ انجام گرفته است

تیشرت شماره (۴)

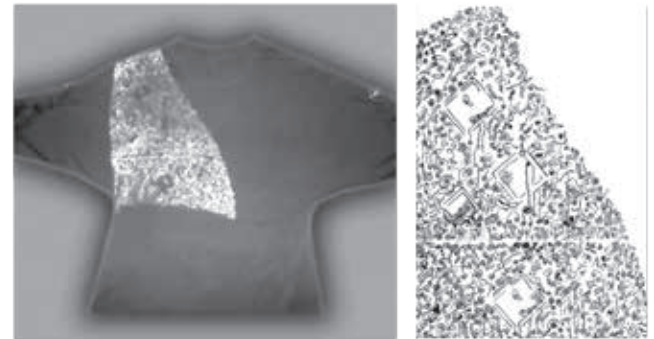
طراحی و چاپ تیشرت شماره ۴ بر اساس طرح پارچه شماره ۶ انجام گرفته است

شکل ۱۰- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده تیشرت شماره ۲

نتیجه گیری

چاپ دیسکو از تکنیک‌های هنری چاپ و دارای رنگ طلایی و نقره ای می‌باشد. این چاپ قابلیت استفاده در انواع پارچه و تیشرت و ... را دارد. با استفاده از چسب به جای رنگ در این چاپ می‌توان کارهای زیبایی انجام داد که بستگی به ذوق و خلاقیت فردی دارد. این چاپ شاید شباهت‌هایی با چاپ ترانسفر یا انتقالی داشته باشد ولی قابلیت اجرا بر روی اشکال مختلف پارچه در انواع مختلف و حتی به صورت پفکی را نیز دارد که از چاپ کاغذی زیباتر به نظر می‌رسد. این چاپ را، حتی با چاپ سیلک نیز می‌توان در پارچه‌ها به کار برد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که چاپ دیسکو در حال حاضر به عنوان یک چاپ هنری می‌باشد.

شکل ۱۱- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده تیشرت شماره ۳

پیشنهادات

در همین زمینه و به منظور احیای دوباره چاپ دیسکو می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه نمود.
الف- آشنایی و بررسی چاپ دیسکو و نحوه کار آن به دانشجویان
ب- تهیه وسایل و مواد این چاپ در کارگاه چاپ به منظور آموزش عملی این چاپ به دانشجویان
ج- تهیه بانک اطلاعاتی چاپ دیسکو و ویژگی‌های و قابلیت‌های هنری آن جهت حفظ این چاپ در تکنیک‌های هنری چاپ
د- تبلیغات صحیح و اصولی به منظور بازاریابی چاپ دیسکو
ه- ترویج و آشنا کردن خریداران با مفاهیم طراحی و چاپ به منظور جذب خریداران.

شکل ۱۲- اتود خطی نهایی و طرح چاپ شده تیشرت شماره ۴

اند سعی در ایجاد فضا نموده ایم. نزدیک بودن رنگ طلایی به قهوه ای روسری آن را از سادگی صرف در آورده و با انعکاس نور بر آن‌ها ایجاد جذابیت بصری نموده ایم.

پی‌نوشت

۱- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، دانشکده هنر، گروه طراحی پارچه و لباس، یزد، ایران

منابع

- ۱- توانایی، حسین، ۱۳۸۱، فیزیک الیاف، جلد دوم، انتشارات ارکان، چاپ دوم.
- ۲- حاجی شریفی، ساسان نژاد، محسن، جواد، ۱۳۸۸، خصوصیات الیاف نساجی، انتشارات مرکز نشر دانشگاهی، چاپ ششم.
- ۳- دو نیس، داندیس- سپهر، مسعود، ۱۳۸۲، مبادی سواد بصری، انتشارات سروش، چاپ هفتم.
- ۴- سهی زاده ایبانه، مرتضی، داودی رکنابادی، ابوالفضل، ۱۳۸۴، فرآورده‌های چاپ در صنعت نساجی، جلد دوم، انتشارات آرون، چاپ اول.
- ۵- سهی زاده ایبانه، مرتضی، ۱۳۸۱، ساخت فرآورده‌های کمکی رنگرزی و چاپ در صنایع نساجی، جلد اول، انتشارات کتابخانه ملی ایران.
- ۶- عفرای، بهرام، ۱۳۸۴، طراحان گرافیک، کانون‌های تبلیغاتی و ...، جلد دوم، انتشارات مؤسسه فرهنگی هنری سی بال هنر، چاپ دوم.

شال

در شیوه‌های بیانی و در سومین مرحله ما با دنیای انتزاعی طرف هستیم. در این شال با الهام از طرح گل رز ابتدا به یک سادگی در نقش رسیدیم و سپس به عنصر دوم از عناصر بصری یعنی خط با تکرار ساده شده طرح گل رزها به یکی دیگر از تضادهای موجود در طبیعت می‌رسیم که فن پرنقشی است. از افزودن عناصر بسیار به طرح اولیه و پرداختن به ریزه کاری‌ها و جزئیات طرح را تزئینی نموده ایم. که استفاده صحیح از آن موجب ملایمت و زیبایی طرح می‌شود. طرح‌های پرنقش تداعی کننده قدرت و غنا می‌باشند.

تیشرت شماره (۱)

طراحی و چاپ تیشرت شماره (۱) بر اساس طرح پارچه شماره ۴ انجام گرفته است